

การศึกษาโครงสร้างอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย

โดย

เบญจวรรณ สุขสมัย

งานวิจัยเฉพาะเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ)

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2549

การศึกษาโครงสร้างอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย

โดย

เบญจวรรณ สุขสมัย

งานวิจัยเฉพาะเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ)

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2549

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์

งานวิจัยเฉพาะเรื่อง

ของ

นางสาวเบญจวรรณ สุขสมัย

เรื่อง

การศึกษาโครงสร้างอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ)

เมื่อ วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2549

อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเฉพาะเรื่อง

(ศ.รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์)

กรรมการงานวิจัยเฉพาะเรื่อง

(รศ.ดร.สมศักดิ์ เต็มบุญเลิศชัย)

คณบดี

(รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร)

บทคัดย่อ

การศึกษาโครงสร้างอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง พฤติกรรม และผลปฏิบัติการของหน่วยธุรกิจ ในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย ตลอดจนบทบาทของภาครัฐและเอกชนที่มีต่ออุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องตามกาลเวลา ซึ่งเป็นผลจากการมีจำนวนหน่วยผลิตเข้ามาทำการผลิตเพื่อแข่งขันในอุตสาหกรรมนี้มากขึ้น และเป็นเหตุให้มีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมน้อยลง สภาพการแข่งขันของหน่วยธุรกิจในอุตสาหกรรมทั้งด้านการผลิตและการค้ามีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น โครงสร้างอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา มีลักษณะเป็นตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด (Monopolistic Competition Market) มีจำนวนผู้ผลิตมากกระจายตัวอยู่ทั่วประเทศ ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม ค่าการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมการเจียระไนอัญมณีมีค่า CR_4 เท่ากับ 45.03 และอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีมีค่า CR_4 เท่ากับ 20.40 ซึ่งอยู่ในระดับต่ำ สภาพการแข่งขันภายในอุตสาหกรรมที่ค่อนข้างสูง ไม่มีผู้ประกอบการรายใดในอุตสาหกรรมสามารถมีอำนาจผูกขาดเหนือผู้ประกอบการรายอื่นๆ ในอุตสาหกรรมได้ สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับมีความหลากหลายและแตกต่างกันแต่ใช้แทนกันได้

การกำหนดราคาสินค้าขึ้นอยู่กับต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะต้นทุนค่าวัตถุดิบ อย่างไรก็ตามราคาสินค้าอาจขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือการเจรจาต่อรองกับคู่ค้า การเข้าหรือออกจากอุตสาหกรรมของผู้ประกอบการมีอุปสรรคกีดขวางอยู่บ้าง จากปัจจัยด้านเงินลงทุนซึ่งมีความเชื่อมโยงกับต้นทุนการผลิต เนื่องจากอัญมณีและเครื่องประดับเป็นสินค้าที่มีต้นทุนการผลิตสูง นอกจากนี้ การดำเนินกิจการยังต้องอาศัยประสบการณ์ และความชำนาญสูง

หน่วยธุรกิจในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยมีพฤติกรรมที่ไม่เกี่ยวกับราคามากกว่าพฤติกรรมทางด้านราคา โดยเน้นกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และกลยุทธ์ด้านการตลาด โดยปรับตัวตามสถานการณ์การแข่งขันในตลาดโลก เนื่องจากอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกเป็นหลัก

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทย เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นทำให้เกิดการจ้างงานจำนวนมาก มีการขยายตัวการ

ผลิตเพื่อการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ปัจจุบันอัตราการขยายตัวดังกล่าวกลับมีทิศทางที่ชะลอลง ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบภายในประเทศ ทำให้ต้องนำเข้าจากต่างประเทศเป็นสัดส่วนที่สูง รวมทั้งปัญหาการขาดแคลนแรงงานฝีมือที่พร้อมทำการผลิต ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทย

รัฐบาลและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมพยายามเพิ่มศักยภาพของอุตสาหกรรมผ่านการวิจัยและพัฒนา แต่มีความก้าวหน้าอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้ เนื่องจากโครงสร้างของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยไม่กระตุ้นให้หน่วยธุรกิจลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ขึ้นมา เทคโนโลยีที่ใช้กันในปัจจุบันจึงเป็นเทคโนโลยีดั้งเดิมที่ใช้กันมานาน และเทคโนโลยีที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากต่างประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเฉพาะเรื่องหัวข้อการศึกษาโครงสร้างอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือจาก ศ.รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเฉพาะเรื่อง และ รศ.ดร.สมศักดิ์ แต่มบุญเลิศชัย กรรมการงานวิจัยเฉพาะเรื่อง ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำทางด้านวิชาการและข้อคิดเห็นต่างๆที่เป็นประโยชน์ในการทำงานวิจัย พร้อมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้เปิดโลกทัศน์ในทางเศรษฐศาสตร์ให้แก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาของการศึกษา รวมทั้ง ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่โครงการปริญญาโทเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ สำหรับการอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.กาญจนา ชูรุงศ์ หัวหน้าภาควิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป สาขาวัสดุศาสตร์ (อัญมณีและเครื่องประดับ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และผู้อำนวยการโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันธุรกิจแฟชั่นสาขาอัญมณีและเครื่องประดับ คุณอานนท์ เศรษฐเกียรติ์ ผู้อำนวยการส่วนอุตสาหกรรม 2 สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม รวมทั้ง ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ สำหรับบทสัมภาษณ์ และการเอื้อเฟื้อข้อมูลในการทำวิจัย

ขอขอบคุณครอบครัว และเพื่อนทุกคน ที่เป็นกำลังใจอย่างดียิ่งและอยู่เคียงข้างเสมอมา ตลอดระยะเวลาที่ทำงานวิจัย จนการศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายสุด ขอขอบคุณสำหรับทุกประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามา และหล่อหลอมให้ผู้วิจัยแข็งแกร่ง และเข้าใจความเป็นมนุษย์ยิ่งขึ้น

เบญจวรรณ สุขสมัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2549

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
กิตติกรรมประกาศ.....	(3)
สารบัญตาราง	(8)
สารบัญภาพประกอบ.....	(10)
 บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา.....	6
1.3 ขอบเขตการศึกษา	6
1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	7
1.5 วิธีการศึกษา	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.7 คำโครงงานวิจัยเฉพาะเรื่อง	9
 2. แนวคิดทางทฤษฎีและวรรณกรรมปริทัศน์.....	 12
2.1 ทฤษฎีโครงสร้างตลาด	12
2.1.1 จำนวนหน่วยธุรกิจและลักษณะการกระจายของหน่วยธุรกิจในตลาด หรือ การกระจุกตัวของอุตสาหกรรม.....	 16
2.1.2 ลักษณะการกีดกันการเข้าสู่ตลาดของผู้ที่จะเข้ามาแข่งขันใหม่ หรืออุปสรรคของหน่วยธุรกิจรายใหม่.....	 21

2.1.3 ลักษณะหลากหลายและแตกต่างของสินค้าที่ผลิต	23
2.2 พฤติกรรมในตลาด	25
2.2.1 พฤติกรรมทางด้านราคา	25
2.2.2 พฤติกรรมที่ไม่เกี่ยวกับราคา	26
2.2.3 นโยบายด้านผลิตภัณฑ์.....	26
2.3 ผลปฏิบัติการของตลาด.....	27
2.4 วรรณกรรมปริทัศน์	27
3. ภาพรวมของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ	36
3.1 ประวัติความเป็นมาของอุตสาหกรรม	36
3.2 โครงสร้างการผลิต.....	41
3.3 โครงสร้างการตลาด	48
3.3.1 ตลาดภายในประเทศ	48
3.3.2 ตลาดต่างประเทศ.....	49
3.4 ภาวะการค้าระหว่างประเทศของอุตสาหกรรม	59
4. บทบาทของภาครัฐและเอกชนที่มีต่ออุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ	63
4.1 บทบาทและนโยบายของรัฐบาลที่มีต่ออุตสาหกรรม	63
4.1.1 นโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุน.....	64
4.1.2 นโยบายด้านการส่งเสริมการส่งออก	65
4.1.3 นโยบายด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม	66
4.2 บทบาทของภาคเอกชนในการพัฒนาอุตสาหกรรม.....	70
4.3 บทบาทหลักของหน่วยงานต่างๆในการกำหนดนโยบายอุตสาหกรรม.....	75
5. ผลการวิเคราะห์	81
5.1 โครงสร้างของตลาด.....	81

5.1.1 การกระจุกตัวของอุตสาหกรรม	81
5.1.2 อุปสรรคของหน่วยธุรกิจรายใหม่	86
5.1.3 ลักษณะหลากหลายและแตกต่างของสินค้าที่ผลิต	89
5.2 พฤติกรรมในตลาด	90
5.2.1 พฤติกรรมทางด้านราคา	91
5.2.2 พฤติกรรมที่ไม่เกี่ยวกับราคา	92
5.3 ผลปฏิบัติการของตลาด	97
5.3.1 ผลต่อเศรษฐกิจไทย	97
5.3.2 ประสิทธิภาพทางด้านการตลาด	108
5.3.3 กำไรของหน่วยธุรกิจ	112
5.3.4 การพัฒนาอุตสาหกรรม	114
6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	116
6.1 บทสรุป	116
6.2 ข้อเสนอแนะ	119
ภาคผนวก	
ก. โครงสร้างสินค้าส่งออก (แสดงเฉพาะตอนที่ 71 อัญมณีและเครื่องประดับ)	121
ข. ตลาดส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับที่สำคัญของไทย	123
ค. เขตส่งเสริมการลงทุน	132
ง. ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณค่าการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมอัญมณี และเครื่องประดับ	133

จ. งบกำไรขาดทุน บริษัท แพรนด้า จิวเวลรี่ จำกัด (มหาชน) และบริษัทย่อย	
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546 2547 และ 2548	137
บรรณานุกรม	138

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 มูลค่าการส่งออกสินค้าสำคัญ 10 รายการแรกของไทย ปี 2544-2548	3
1.2 สัดส่วนการส่งออกสินค้าสำคัญ 10 รายการแรกของไทย ปี 2544-2548.....	4
2.1 ตารางเปรียบเทียบชนิดของตลาดแบบต่างๆ	15
3.1 โครงสร้างต้นทุนการผลิตของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ในประเทศไทย	47
3.2 มูลค่าการส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทย แบ่งแยกเป็นรายประเทศ.....	50
3.3 โครงสร้างการส่งออกของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย	52
3.4 มูลค่าการนำเข้าสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของประเทศนำเข้าที่สำคัญ ในตลาดโลก ระหว่างปี 2546-2548.....	58
5.1 ค่าการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ตามวิวัฒนาการของอุตสาหกรรม.....	84
5.2 การเปรียบเทียบสัดส่วนจำนวนโรงงาน และจำนวนคนงาน ของ โรงงานหลักประเภทที่ 84 กับโรงงานหลักทั้งหมด 107 ประเภท.....	98
5.3 ดัชนีผลผลิตภาคอุตสาหกรรมจำแนกตามกิจกรรมการผลิตของภาคเศรษฐกิจรายปี ระหว่างปี 2539-2549	100
5.4 ดัชนีผลผลิตภาคอุตสาหกรรมจำแนกตามกิจกรรมการผลิตของภาคเศรษฐกิจจริง พิจารณาเฉพาะไตรมาสที่ 2 ในช่วงปี 2539-2549.....	102
5.5 สัดส่วนการส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทยไปยัง ประเทศที่เป็นตลาดสำคัญ 10 อันดับระหว่างปี 2546-2548	105
5.6 มูลค่าและสัดส่วนของการนำเข้าเครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำของไทย	106

5.7	สัดส่วนของการนำเข้าสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทยจากประเทศ ที่เป็นแหล่งนำเข้าสำคัญ 10 อันดับ ระหว่างปี 2546-2548	107
5.8	โครงสร้างรายได้ของ บมจ.แพรรด้า จิวเวลรี่ และบริษัทย่อย แบ่งตาม การขายในประเทศ และต่างประเทศ ระหว่างปี 2546-2548.....	108
5.9	ส่วนแบ่งตลาดของประเทศที่มีมูลค่าส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับ 15 อันดับแรกในตลาดโลก ระหว่างปี 2546-2548	110
5.10	ส่วนแบ่งตลาด อัตราขยายตัว และอันดับส่งออกในตลาดโลกของสินค้าอัญมณี และเครื่องประดับที่สำคัญของไทยเปรียบเทียบระหว่างปี 2547-2548.....	111

สารบัญภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
3.1	โครงสร้างอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย	40